

Ročník XI.

SLOVA PRAVDY.

Laciné čtení časové.

Vydavatel a redaktor

Dr. Josef Burian.

Vychází posledního každého měsíce o jednom nebo dvou číslech ve prospěch Jednoty katol. tovaryšů v Praze. Celoroční předplatné 72 haléřů.

Protestantská inkvisice v Čechách a na Moravě.

Výňatek z většího díla v „Lidové Knihovně“.

Napsal Václav Oliva.

Redakce a administrace: Praha VI.-80.

V PRAZE.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba.
1902.

Mluví se pořád na schůzích nevěreckých sociálních demokratů a národních dělníků o hrůzách inkvisice katolické a lid se svádí k nenávisti proti té církvi, jejíž členové tu inkvisici prováděli. Kritické dějiny ovšem jiný soud pronesly o inkvisici: inkvisici prováděly všechny sekty náboženské — *zejména prováděli inkvisici protestanté*, a to *inkvisici hroznou, nelítostnou*, jejíž hrůzy daleko předčí všechny ty báchorky o hrůzách inkvisice španělské.

Inkvisici provádějí nyní nevěrci — ať jsou již v táboře liberálů anebo sociálních demokratů a národních dělníků. Inkvisice tato jest nedůstojná rozumu a osvěty, kterou moderní inkvisitoři všude berou na pomoc, když zapadnou v propast naprosté dějinné nevědomosti. Podáváme v tomto čísle *„Slov pravdy“* úryvek většího záslužného díla P. Václava Olivy, vydaného *„Lidovou knihovnou“*. Dílo to by nemělo chyběti v žádné katolické knihovně; dílo to, pokud možno, by zaopatřiti si měl každý uvědomělý křesť. sociál, aby měl zbraň na rozličných nepřátelských schůzích proti opovážlivému — a nevědeckému tvrzení lidí, najatých od nejzarputilejších nepřátel církve katolické.

Nuže, k věci samé!

Protestantská inkvisice v Čechách a na Moravě.

Všecky země, kamkoliv protestantismus vnikl, zakusily s dostatek protestantské inkvisice. Uhry, Rakousy, Polsko, Čechy i Morava jsou toho důkazem. V Čechách pod rouškou svobody náboženské vystupoval protestantismus z počátku, jako v jiných zemích, dosti mírně, když však získal si přívržence, sebevědoměji a násilněji, až posléze počal poroučeti a katolíky pronásledovati. Toť asi postup protestantské inkvisice v Čechách. Zcela případně naznačil jej Slavata ve svých „Pamětech“ (I., 44) slovy: „Jinověrci nejprv chtějí, aby nebyli ve svých svědomích stěžováni, když toho dosáhnou, chtějí, aby směli své náboženství provozovati, když i toho dojdou, chtějí míti s katolíky rovnost v kostele, a když konečně i toho se jim dostalo, vyhánějí katolíky z kostela ven!“

Vizme tedy, jak v Čechách řádl protestantismus! Především poznamenávám, než s lícní začnu, že neuvedu všechna pronásledování katolíkův od protestantů v naší vlasti, protože, kdybych vše uvést chtěl, vzrostl by obsah této stati ve veliký objem, jenž by v rámci tohoto malého spisku o inkvisici nemilý činil dojem, a pak i proto, že na základě nejnovějších historických děl chci o inkvisici protestantské v Čechách, na Moravě a ve Slezsku pojednati důkladněji v monografii zvláštní.

Rok 1526, rok to nešťastné bitvy u Moháče, v níž zahynul mladistvý král Ludvík, jest velmi důležitým v dějinách naší vlasti nejen světských, ale i církevních. Téhož roku totiž přešla vláda, a to volbou na arciknížete Ferdinanda z rodu habsburského, věrně katol. církvi oddaného po všecky věky. A bylo toho vskutku na výsost třeba, ježto ve století XVI. nebylo již jednoty u víře v zemích koruny svatováclavské. Tři strany náboženské, vlastně čtyři, vystupují v tehdejších dějinách: katolíci, kališníci čili husité, čeští bratři a protestanté (lutheráni a kalvíni). Každý dozná, že mezi těmito stranami musilo dojíti nezbytně k rozmíškám a zápasům náboženským. Dle smlouvy snému kutnoborského z roku 1485 jež později roku 1508 králem Vladislavem II. stvržena byla, bylo jenom dvojí vyznání v Čechách dovoleno a chráněno, a to vyznání katolické či strana pod jednou a strana pod obojí či utrakvistů (kališníků, husitů). Čeští bratři (Jednota) a protestanté (lutheráné, později i kalvíni), když působením poustevníka Matěje roku 1519 do Čech vnikli, ukrývali se mezi utrakvisty. Netrvalo dlouho a protestanté počali vystupovati samostatně.

• První přívrženec reformace německé v Čechách byl utrakvistický farář Jan v Německém Brodě, který přes odpor utrakvistické konsistoře již roku 1519 všecky ceremonie odstranil a čisté evangelium blásal. Spojení Čechů s Vitemberkem stávalo se vždy živější... Roku 1521 přišel do

Prahy také pověstný novokřtěnec Tomáš Münzer a pobouřil lid proti klášterům, obrazům a ceremoniím.« (Šebesta d. c. 351.) Kláštery u sv. Jakuba, Matky Boží Sněžné a u sv. Klementa byly zdrancovány.

Protestantství přineslo do Čech tvrdou zásadu, že pán má právo své poddané ke své víře nutiti (Cujus regio, illius et religio). Z té příčiny protestantismus »reformoval« násilně. Již r. 1539 píše Jaroslav z Pernštýna králi o protestantských stavech: prý se stále tvrdí, že víra má býti svobodna, ale lutheráni a zvingliáni nikoho nesnášejí, kdo jinak věří, nežli oni; jinověrce kde a jak mohou vyhánějí a statky jim berou. (Dr. Zikmund Winter: »Život církevní v Čechách«, Praha 1895, 95.)

V brzkú zmohlo se lutheránství v Čechách tak, že již v roce 1531 učinili lutherští vyšší stavové pokus, aby na dobro zmocnili se utrakvistické konsistoře. Nepodařilo se jim to sice, ale protestantismus rostl; téhož roku stěžují si již katolíci králi, že jim protestanté pobrali 150 far. Náboženský mír v Augsbuře z r. 1555 dodal českým protestantům odhodlanosti a posily; vystupovali rozhodně všude ve prospěch své konfesse. Protestantismus rostl mohutně a kvapem. Sever byl celý protestantský; na jihu a východě bylo jich hojnost, odkudž počínali se šířiti do středu země.

Roku 1556, když protestantismus již značně v Čechách byl rozšířen, Ferdinand, chtěje kato-

lickou víru povznéstí, povolal do Prahy jesuity a usadil je v klášteře u sv. Klementa. Sotva že jesuité v Čechách se usadili, záhy protestanté je napadali, rozličná jména jim dávali, pamflety a posměšné písně o nich rozšiřovali, ba roku 1560 •vytloukli jim okna, kamna jim pobořili ve školách a znevážili jejich chloubu, Boží hrob nádherný; chodilitě mnozí k dotčenému hrobu, nechávající klobouků na hlavě a vypouštějící drsné posmíšky. (Winter d. c. 151.) Podobně počínali si •evangelíci• proti jesuitům stále. Ze všech příkoří — jichž nesmírný jest počet — na jesuitech spáchaných, uvádím dle Wintra (d. c. 216) jen následující: V Chomutově roku 1591 •umřel primas Jan Urgl, protestant a regenti zámečtí nedovolili mu zvoniti k pohřbu. Totéž učinili ještě jiným mrtvým strany evangelické . . . Hned potom umřela koželužka, o které vzkázali regenti, aby pochována byla krom krchova . . . Obec . . . rozběhla se k hřbitovu, někteří vysekali dvéře u věže . . . Když bylo po pohřbu, kázali (regenti čili hejtmané) šest tovaryšů bečvářských, kteří v tom pohnutí nejvíc vynikli, zavřítí . . . obec se vzbouřila . . . dav vzbouřených vrhl se s plnou zlostí na kolej jesuitskou, odkudž kněží v pravý čas zadními průchody se spasili . . . V koleji potloukše nábytky, knihy, zuřiví lidé zdělali do 12.000 kop škody. Nejhuř nakládali s knihami . . . Připouštím, jak někdo by namítati mohl, že mezi davem nebyli sami „evangelíci“, ale táži se: kdo zosnoval útok na kolej jesuitskou? Kdo zná ducha

protestantismu, pozná rázem pravé původce bouře protijesuitské!

Ferdinand z příčin politických musil namnoze snášeti nátisky a utlačování, jichž protestanté na katolících se dopouštěli. Hůře tomu ještě bylo za Maxmilianu II., který byl v srdci protestantům nakloněn a nepřímou protestanty v utlačování katolíků podporoval. Stav náboženský za Maxmilianu možno krátce naznačiti slovy: Protestanté »katolíkům vyčítali každé hnutí; když katolíci zrovna tím právem jako protestanté něco k svému prospěchu a rozvoji podnikli, považují to protestanté za své obmezování a utlačování. Pro sebe všecku svobodu si osobovali, ale katolíkům svobody nepřáli. Nebylo u protestantů snášelivosti ke katolíkům. Nebyli jen nevinátky pro pravdu trpícími, ale byli sami převelicí utlačovatelé pravdy.« (Jan Tenora: »Život sluhy Božího P. Martina Středy, str. 43.)

Na potvrzení slov těchto uvádí Winter (d. c. 204 nn.) mnoho dokladův. V Berouně trápili zle utrakvistického kněze, kánon z missálu mu vyřezali, kalicha nedali, v Domažlicích otrávití ho chtěli, v Nymburce místo kalicha na oltář konev postavili, v Soběslavi, umřel-li katolík, nesmělo se mu zvoniti a p. Veřejné průvody a obřady katol. byly od jinověrců zasypávány posměchem. V Kadani na př. r. 1584, když šlo processí o Božím Těle, pastor lutheránský Lasinger schválně usedl na kládu při cestě, lál svátosti, mužům, ženám, pannám a všem v processí přítomným.

Obrazy, sochy, církevní roucha byly ničeny, trhány, rozsápány, zneuctěny. Přímo hrozné věci v této příčině vypravuje Winter o Marii ze Schenku, rozené Lobkovické, o Ondřeji ze Šternberka, o hraběnce ze Salmu a j. (d. c. 212 n.).

Ne lépe vedlo se katolíkům za Rudolfa II. Do roku 1589 neměli katolíci v Praze, kromě svatovítského, žádného farního kostela; všech násilím zmocnili se protestanté. Tehdy jednalo se protestantům o úplné zničení katolíků v zemích svatováclavských. Kristián z Anhaltu, věrný stoupenec protestantů českých, veřejně prohlašoval, že neustává se kojiti nadějí, že prý se naskytne výborná příležitost proti církvi katolické, jelikož všichni protestanté chtějí vstoupiti v evangelickou unii a tomu nenáviděnému domu Habsburků a řádům katolickým poslední, smrtelnou ránu zasaditi. (Svoboda: Mariánská družina I. 80.) Svobodě náboženské, již se stále tehdy protestanté domáhali, rozuměli sami tak, že měli míti svobodu zabíjeti, páliť, věšeti, mrzačiti kněze, řeholníky a panny řeholné, bourati kostely, páchatí svatokrádeže, katolíky hubiti. (Svoboda I. c. 83)

Roku 1609 vydobyli si protestanté násilím majestát. Jak lutheráné majestátu rozuměli, ukazovali svou násilností ke katolíkům, chtějíce jim odnímati kostely. Ve Hrobu, městečku náležejícím arcibiskupu pražskému, zavedli protestanté v katolickém farním kostele své služby Boží, v Broumově odňali katolíkům farní kostel. Katolíci nechtěli těchto skutků násilných trpěti; král Matyáš

nařídil, aby kostely byly zavřeny. Když arcibiskup Lobel tam se odebral, aby rozkaz králův provedl, „přišel v nebezpečenství života a byl by býval ukamenován, kdyby se nebyl útekem spasil.“ (Kr. III. 275.)

Protestantští kazatelé v Čechách prudčeji než dříve kázali proti církvi katolické na větší vzbuzení nenávisti proti katolíkům. Honosivě se vychloubali prý svými přednostmi, výzývavými kázáními popouzelí katolíky, směle jim vzdorovali, dráždili a tupili je, a nejhorší urážky skládali v potupné spisy proti jesuitům. I sami protestantští spisovatelé uznávají, že protestanté tuze daleko zacházeli a příliš si dovolovali. (Peschek: Geschichte der Gegenreformation I., str. 277, v Drážďanech a Lipsku 1844.)

V Ústí nad Labem byl koncem roku 1617 zabit od protestantů katolický primátor Schösser. Týž před vzbouřenci protestantskými utekl se na střechu, kde se zdržoval po tři dni; když ho našli, byl shozen a proboden 270 ranami.

V této době od protestantů osnováno i povstání proti císaři. Následovala vzpoura a vlastizrada protestantských pánů, vyhození katolických místodržitelů Martinice a Slavaty a uvedení zimního krále do Čech. — Dne 2. června 1618 oznámeno od protestantských stavů jesuitům zvláštním dekretem, v němž tovaryšstvo Ježíšovo nazváno škodlivou a bouřlivou sektou, která prý řád, práva, svobodu a pokoj v království ruší a mnohého zla původkyní jest, že 8. června na věky

Prahu a Čechy opustiti mají. Byl-li by kdo z nich po 8. červnu v království dopaden, že i sám i každý, kdo by jesuitu brániti nebo hájiti chtěl, nejtěžší trest na hlavu svou přivolá.

Co za tehdejší doby katolíci od protestantů vytrpěli, nedá se ani vypsati! Dle slov dějepisce Skály spravedlnost a právo neplatilo nic, protestantští páni ukazující na své kordy říkali: »To jest naše právo a zřízení zemské.« V Praze nastaly katolíkům těžké doby, jednomu každému položeno do domu 10, 12 až 18 surových vojáků, kteří tam po libosti své hospodařili. Podobně dalo se i jinde. Tak povolán byl v prosinci 1618 do Prahy opat sedlecký, aby položil direktorům 2000 kop míšenských. Než se vrátil, učinili protestanté útok na klášter, při tom jednoho nemocného kněze s lůžka shodili, »zpohanilá chasa nejpěknější ornáty na krávy vstrkala, je do nich oblékala a zvoneček, jehož se k pozdvihování užívá, k ocasu přivážíc kratochvíli sobě působila.« Nejinak dařilo se benediktinům v Kladrubech, klášteřu v Mostě, Teplé a jinde.

Katoličtí kněží byli týráni ukrutně. V Litomyšli r. 1618 porazili »evangelíci« děkana Daniela Hájka na ulici a sbili ho, že sotva přišel k sobě. Jednou vpadla hromada evangelíků do kostela, kdež týž děkan kázal, a zde hrozně křičela a lomozila. V červnu r. 1619 odbodlali se evangelíci v Litomyšli již ke skutku krvavému. Nejprve vpadli do kostela; vybili ho, svatými oleji polili si salát, při tom vykonán protestantský pohřeb

něčí; pak vpadli do fary, vytáhli děkana ze skryše i mateř jeho; vyčetše děkanovi, proč neodešel ze země, když už jesuité pryč šli, dali se do něho a bili jeho i matku starou, která syna bránila. Pak ho vyvedli, řetězy spjali, cestou naň plvali a k průvodu mu zvonili. Matky velmi utlučené zanechali, ale s děkanem po děvět hodin se trýznili, až ho konečně na předměstí za mrtvého majíce odešli, poručivše ženským, aby ho hlídaly . . .

Hůře ještě než děkanovi Hájkovi vedlo se knězi v Litrbaších. Tu vytáhla evangelická lůza kněze Pankracia z kostela a prali ho, kde kdo i sekerou v hlavu, až žalostivo bylo hleděti. Uvedše ho na zahradu nějakou, dali pekařskému tovaryši ručnici, aby k němu střelil. Ale ručnice selhala. Zatím co jiný pekař z Prahy ručnici natahoval, prali druzí kněze kyji přes záda a ruce, až mu krev oči zalévala. Jakýsi soused chtěl se ho zastati, ale když se na něho sápalí samého, nechal tak. V tom rozkáže pražský pekařík, aby všichni odchýlili se stranou, a tu střelil. Kněz nebohý zívá a vypustil duši. Do smrti držel před sebou rytý obrázek Zjevení sv. Jana . . . (Winter d. c. 280 nn.) Takovéto výjevy odehrávaly se po celých Čechách . . .

•Reformaci• »zimního krále« Bedřicha nejlépe ilustruje faktum »očistění« chrámu sv.-vítského ode dne 21.—24. prosince 1619 a nový církevní řád od něho pro království České vydaný. Dne 21. prosince 1619 dostavili se z rozkazu Bedři-

chova ráno do chrámu sv. Víta Bohuchval Berka, Václav z Roupova, starý Budovec, pán z Berbis-dorfu a Skultetus, aby v něm ne jako křesťan^é, nýbrž jako pohané svou zlost provozovali. Začali s obrazem Božtého Umučení, který před velkým oltářem na trámě přes kostel položeném stál. Drsní dělníci počínali si bezděčně uctivě. Avšak páni nařídili, aby veliký krucifix ten s trámu na zemi shodili. Když se kříž ten skácel a na zemi ležel, tu k němu přistoupil pán z Berbisdorfu a kopnův do Ukřižovaného řekl: »Hle, zde nebožátko ležíš! Můžeš-li, pomoz sobě!« Podobně shodili obraz Panny Marie a sv. Jana Evangelisty a rovněž s nimi tak zacházeli. Ničili, co jim do ruky přišlo; obrazy řezané, malované a z kamene tesané hanebně trhali, lámali a rušili, ba ani obrazu kamen-nému do zdi vsazenému neodpustili, nýbrž hlavu Krista Pána urazili. Také koberce draze ozdobené s brobů svatých českých patronů strbli a je od-nesli; oltář velký, trůn královský a arcibiskupský, také stolice kanovnické i jiné všecky jak s malo-vanými tak také na nich s řezanými obrazy na kusy roztloukli, z kostela vynesli a spálili; roucha mešní zlatem, stříbrem i perlami zdobená po-kradli. (Tenora d. c. 254 n.) Mimoděk jest otázka: Zacházelo-li se takto s katolickými věcmi, jak zacházelo se s katolíky samými?

Roku 1620 (v únoru) odebral se »zimní král« do Moravy, kdež mu stavové protestantští, jako svému markraběti, holdovali. Muži řádnému a zá-konitému králi Ferdinandovi oddaní byli úřadů

zbaveni, žalářování, kostely katolíkům odnímány, statky církevní zabavovány, kardinál František z Dietrichsteina, biskup olomoucký, nejprv vržen do žaláře, potom poslán do vyhnanství, katoličtí duchovní týráni, ano blahoslavený Jan Sarkander, farář holešovský, pro pečeť zpovědní krutě mučen, až dne 17. března 1620 skončil. (Procházka: Život bl. Jana Sarkandra, 799—1139.) Mučidla, tortura, pronásledování, vraždění, loupení, žalář z inkvisicí španělských nebyly neznámy, jak z ukázek patrno, českým protestantům. Sami používali jich mnohem ukrutněji a častěji, než velinkvisitoři!

Bitvou na Bílé hoře učiněn rozpínavostí, nadvládě a ukrutnosti »evangelické« rázem konec; síla protestantismu byla zlomena, ač výstřelky její uplatňovaly se tu a tam ve vraždě katolických missionářů, katolické vrchnosti a v násilných pokusech o obnovení moci protestantské. Případů takových z dějin Českých známo jest několikero. Když Oto Jindřich z Wartenberka slovy velmi vlídnými a laskavými napomínal na zámku svém v Markvarticích (Maffersdorf) poddané, aby vrátili se do lůna církve katolické a zřekli se bludů novotářských, z ciziny sem zanesených, byl ukrutně zavražděn dne 28. října r. 1625. — Karel ze Žerotína, jak historicky zaručeno, poručil násilím otevřítí dvěře katol. kostela v Morašicích a uvedl tam bratrského kazatele, který jinověrce křtil, pochovával a oddával. — Roku 1639 u Kutné Hory opět (— jako dříve byl zavražděn benediktin Kamillus ve Lhotce na panství opočenském, Mat

Burnacius v Libuni u Jičina a j. —) byli tři jesuité zavražděni; vrahové se přiznali, že čin ten z nenávisti náboženské vykonali. (Adámek: Doba poroby a vzkříšení, str. 61.)

Na Moravě a ve Slezsku byly osudy katolíků za vlády protestantské, ne-li stejny, tož velmi podobny osudům katolíků v Čechách. Zvláště Karel ze Žerotína počínal si oproti katolíkům přímo zběsile; bojoval proti nim účelně, promyšleně a vytrvale. Prudce i osobními útoky dorážel na vůdce katolíkův; císařským nařízením vydaným ve prospěch katolíků odporoval a se protivil.

Nové »svobody náboženské« dostalo se českým evangelíkům za císaře Josefa II. tolerančním patentem. Od té doby snaží se protestantismus, kamkoliv jen vstoupí, anebo kdekoliv nejmenší opory se mu dostane, nabýti všude vrchu a nadvlády nad katolicismem; šlape smělou nohou spravedlnost a svobodu, již má toliko v ústech, nikdy však v činech; dere se do popředí v obcích, okresích, i ve sněmu; snaží se tiskem ovládati veřejné mínění. Jest mnoho míst po Čechách, kde, ač katolíků většina, vládnou protestanté. Kde jsou evangelíci v menšině, anebo v područí (— ať v obcích, c. k. okr. školních radách atd. —), deklamují ustavičně, že jsou utiskováni a utlačováni — ač právě opak je pravdou! — kde mají nadvládu, straní své konfessi, pronásledují katolíky, zvláště kněze až do krajnosti, spílajíce jim (esuitův i klerikálův . . .

Nejrázovitěji snad charakterisoval český protestantismus znamenitý náš historik doby nejnovější, Dr. Jan Kryštůfek, c. k. gymnasijsní professor v Českých Budějovicích, jenž píše: »Národu českému otvírala se dvojitá cesta: buď se spojí se světem katolickým (po dobách husitských) proti protestantskému Německu a pojistí si v srdci Evropy své velmocenské postavení a svou národnost, nebo postaví se po bok protestantskému Německu, podnikne s ním boj proti světu katolickému a uvede v záhubu i svoji státní samostatnost i svoji národnost. Stoletými hádkami náboženskými srdce i rozum strany pod obojí tak byly otráveny, že zapomněla, že národ český jen pomocí víry Cyrillo-Methodějské se zachoval a kulturně i politicky k takové výši se vyšinul, že mohl se měřiti s každým kulturním národem evropským . . . (d. c. 247, IV.) Skrývati se za jiného, svalovati vinu za jednání své na jiného, tato potměšilost stane se základním rysem stavů lutheránských . . . Protestanti pod rouškou svobody náboženské dopouštěli se na katolících křiklavého bezpráví. Kde byli v menšině, domáhali se svobody svého vyznání, kde byli ve většině, netrpěli vedle sebe katolictví . . . Dokud národ český bude národem protestantským . . . dotud žádný zákon nezabrání, aby němectví všemi pory v národ český nevnikalo, jej nerozkládalo a o národní vědomí nepřipravovalo . . . (Dějiny nové doby.)

